

ESKİÇAĞ ANTİK ÇUKUROVA TARİHİNDE KIZZUWATNA - QUE - HILAKKU KRALLIKLARININ ATLI GÖÇEBE BOZKIR KAVİMLERİNDEN İSKİT - KİMMERLERLE İLİŞKİLERİ

Hacı ÇOBAN*

Özet

Toroslarla Akdeniz arasında, Toros geçitlerinden Amanoslara kadar olan bölgeyi içine alan Çukurova topraklarında M.Ö. III.bin yılda Luviler yoğun olarak oturmaktaydılar. M.Ö.16.yy.'da Hurriler yerleşmiş ve M.Ö.II.binyılda Kizzuvatna krallığını kurmuşlardı. Anadolu'da Merkezi krallıkların yıkılmasına vesile olan Ege göçleri sonrası başlayan demir çağında M.Ö.I.binde Adana ve çevresini içine alan Çukurova'dan Asur belgeleri Que olarak bahsetmektedirler. Çukurova'nın kuzeyi ve batısındaki dağlık alan ise Hilakku olarak bilinmektedir. Osmaniye-Kadirli ilçesi yakınlarındaki Karatepe'de ise yerel krallık olarak Asitavanda krallığı yer almaktaydı. M.Ö.I.binde Çukurova bölgesini Babilliler Hume, Grekler de Kilikia olarak bahsetmişlerdir.

Asurlular Demir çağında M.Ö.I.bin yılın ilk çeyreğinden itibaren Anadolu'da yer alan küçük yerel krallıkları nüfuzu altına alıp onları haraca bağlayarak sömürü düzeni oluşturmuşlardı. M.Ö.I.binde Karadeniz'in kuzeyinden hareketle Kafkaslar üzerinden birbirlerini takiben göç eden iki atlı göçebe bozkır kavmi Kimmer ve İskitler Anadolu'nun birçok bölgesinde iz ve etkiler bırakmışlardır. Doğu Anadolu'da Urartulular ve güneylerinde yer alan Mezopotamya kavimlerinden Asurlularla mücadele ve ittifaklar yapmışlardır. Özellikle Orta Anadolu'da devlet teşkilatlanması oluşturdukları ve bu arada Anadolu'nun yerli kavimleriyle Anadolu'yu sömür-

* Yrd.Doç.Dr., Hacı ÇOBAN. Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlk Öğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D.

KAYNAKÇALAR

Aliyev İqrar, “M.Ö.II.binliğin sonu I.binliğin Başlanğıcında Azerbaycan Arazisinde Ahalinin Terkibi”,VII Fasil. *Azerbaycan Tarihi*. Mesul redaktor: Iqrar Aliyev, I cild, Azerbaycan Milli İlimler Akademiyası Tarih Enstitüsü Yayını, Bakü 2007.

Cancik-Kirschbaum Eva, *Asurlular (Tarih, Toplum, Kültür)*, Çev. Aslı Yarbaş, 1.baskı, İlyayayınevi, İzmir 2004.

Chaliand Gerard, *Göçebe İmparatorluklar Moğolistan'dan Tuna'ya M.Ö. V.yy-XVI. yy*, Çev. Engin Sunar, I.baskı, Doğan Kitapçılık A.Ş.İstanbul 2001.

Çoban Hacı, *Anadolu'da Kimmer-İskitler ve Orta Anadolu'daki İzleri*, Afyon Kocatepe Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: İlhami Durmuş, Afyon 2013.

Sever Erol, *Asur Tarihi*, Kaynak Yayınları,3.basım, İstanbul 2008.

Demir Necati, “Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) Ve Yazılar, Rock Petroglyphs and Scripts As Source of Turcic History and Culture”, *ZfWT, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol. 1, No.1, 2009.

Doksanaltı Ertekin M., “Karaman Müzesinden Bir Grup Siyah Figürlü Lekythos”, OLBA XIX, Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları XIX, Mersin 2011,

Durmuş İlhami, *İskitler (Sakalar)*, Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1993.

Durmuş İlhami, “Anadolu'da Kimmerler ve İskitler”, *Belleten*, 231, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1997.

Durmuş İlhami, *İskitler*, 4.baskı Akçağ Yayınları, Ankara 2012.

Eliyarlı Süleyman (Redaktor), *Azerbaycan Tarihi Uzak Geçmişden 1870. yıllara Kadar*, Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan Neşriyatı, Bakü 1996.

Er Yasemin, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Genişletilmiş 2.baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.

Girginer K. Serdar, Özdemir Hakkı Fahri “Çukurova Üniversitesi Ceyhan Arkeolojik Yerleşim Envanteri Çalışmaları ve Ceyhan-Tatarlı Höyük Kazısı Projesi” *İDOL•Arkeologlar Derneği Dergisi•2007-2008 / Yıl: 9-10 Sa: 35-36*, Ankara.

Gumilev L.N., *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, Çev.D.Ahsen Batur, 3.baskı, Selenge Yayınları, İstanbul 2003.

Kınal Füzuzan, *Eski Anadolu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.baskı, Ankara 1991

Konyar Erkan, “Adana Höyük Araştırmaları: Kozan ve Yumurtalık İlçeleri Yüze Araştırma Raporları”, *ANMED Sayı: 2006-4*, Suna İnan Kıraç Vakfı Yayınları, Antalya 2006.

Kurt Mehmet, “Asur Anadolu İlişkilerinde Kilikya Bölgesi”, *Belleten*, C:LXX, S:257, Nisan 2006, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Melyukova A.İ., “İskitler ve Sarmatlar”, çev.İsenbike Togan, *Erken İç Asya Tarihi*, Derleyen Denis Sinor, İletişim Yayınları, 3.baskı, İstanbul 2002.

Memiş Ekrem, *İskitler'in Tarihi*, Selçuk Üni. Basımevi, Konya 1987

Pullu Selim, *Tabal Bölgesi Tarihi (M.Ö. I. Binyılın İlk Yarısında Tabal Krallığının Siyasal ve Ekonomik Tarihi)* İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Tarih Bilim Dalı, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Oktay Belli, İstanbul 2006.

San Oya, *Demirçığ ve Demirçığ Öncesinde Anadolu'da Göçebelik ve Göçebe Sanatı*, Ege Üni. Sos. Bil. Enst. Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Altan Çilingiroğlu, İzmir 1998.

San Oya, “Bazı Bulgular Işığında Anadolu'da Kimmer ve İskit Varlığı Üzerine Gözlemler”, *Belleten*, Cilt: 64, Sa: 239, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2000.

- Erol Sever, *Asur Tarihi*, Kaynak Yayınları, 3.basım, İstanbul 2008.
- Şen Durali, M.Ö.I.binde Anadolu -Mezopotamya İlişkileri, Ankara 2012, <http://www.academia.edu/3601761>, erişim tarihi 19.03.2015.
- Tansuğ Kadriye, “Kimmerlerin Anadolu’ya Girişleri ve M.Ö.7’nci Yüzyılda Asur Devleti’nin Anadolu ile Münasebetleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C: 7, S: 4, Ankara 1949.
- Tarhan M. Taner, *Eskiçağ’da Kimmerler Problemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Eski Çağ Tarihi Kürsüsü, İstanbul 1972.
- Tarhan M. Taner, “Ön Asya Dünyası’nda İlk Türkler Kimmerler ve İskitler”, *Genel Türk Tarihi Ansiklopedisi*, C: 1. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2002.
- Tavkul Ufuk, “Kafkasya’da Etnik ve Sosyo-Kültürel Yapının Tarihi Kökenleri”, *Bir, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. 7, Yesevi Yayıncılık, İstanbul 1997.
- Telliöglü İbrahim, “Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Volum:2, Spring 2007 Erzincan 2007.
- Ulusoy Zekayi Kaan, “Umudun ve Bereketin Şehri Adana”, *Adana Dergisi*, Sa:1. Adana 2014.
- Ünal Ahmet, “Hitit İmparatorluğu’nun Yıkılışından Bizans Dönemi’nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3 (Arkeoloji Özel Sayısı), Adana 2006.
- Üstüner Ali Cengiz, “Bozkır Göçebelere Kimmerler ve İskitler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 135, Ankara, Aralık 2001.
- Üstüner Ali Cengiz, “Asur Devleti ve Uygarlığı”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S:134, Ekim 2001.
- Zekiyev Mirfatih Z., *Türklerin ve Tatarların Kökeni*, Çev. D.Ahsen Batur, 2.Baskı, Selenge Yayınları, İstanbul 2007.